

INTRODUCTION

Contemporary mainstream Polish art more or less successfully subscribes to fashionable trends started in global cultural centres. By adopting new forms and content, often indiscriminately, it seeks to transform the local culture, which is regarded with shame as peripheral and backward by a large number of artists and critics, whose views are sometimes even close to a post-colonial mentality.

At the same time, however, there exists a relatively distinguishable mindset based on local tradition and the values of Christian culture, which, while valuing continuity, does not avoid searching for new formal means. It has always been present at the level of secondary art schools, very often strongly linked to the local cultural heritage (A. Kenar State Secondary Art School in Zakopane), while in recent years it has also started to be included in some university syllabi (Pracownia Ikonosfery [Iconosphere Workshop] at the Faculty of Art of the Pedagogical University in Kraków).

In this context, it is worth mentioning the work done by diocesan museums with regard to exhibitions and popularisation (including the creation of the Gallery of Contemporary Art in the Archdiocesan Museum in Poznań), as well as the activity in the milieu of the Łódź Dominicans (Vera Ikon Community of Christian Artists) or the Benedictines of Tyniec. In Wrocław, the Mary and Martha Foundation was established with the aim of “supporting artists who create contemporary Christian art and co-financing initiatives related to its development”. A high-profile event connected with the Foundation’s beginnings was the National Competition of Sacred Art OKSSa 2021. It is also worth mentioning an interesting project from the field of political theology, “Painting Catholicism anew”, which resulted in a proposal for a contemporary interpretation of the image of Divine Mercy by ten well-known Polish painters. It is to be hoped that the above projects and others, perhaps less spectacular but increasingly numerous, will continue to develop and lead to other interesting initiatives.

It is hard to resist the impression that the above-mentioned projects call back to the legacy of the famous “Decade” of the 1980s, when, during the unprecedented boycott of the state cultural institutions of the People’s Republic of Poland under martial law, art developed mainly under the patronage

WPROWADZENIE

DOI: 10.15584/setde.2022.15.1

Współczesna polska sztuka zaangażowana w swoim głównym nurcie z większym lub mniejszym sukcesem wpisuje się w trendy inicjowane w światowych centrach kultury. Często bezkrytycznie przejmując nowe formy i treści, dąży do przekształcenia według tych wzorów kultury rodzimej, wstydliwie uznawanej za peryferyjną i zacofaną przez sporą rzeszę twórców i skupionych wokół nich krytyków, prezentujących poglądy niekiedy wręcz bliskie mentalności postkolonialnej.

Równolegle jednak funkcjonuje i manifestuje się mniej lub bardziej wyraziście postawa czerpiąca właśnie z tradycji rodzimej i wartości kultury chrześcijańskiej, która obok kontynuacji nie unika wszakże poszukiwań w zakresie nowych środków formalnych. W szkolnictwie na poziomie średnich szkół artystycznych, bardzo często silnie związanych z lokalnym dziedzictwem kulturowym, była ona obecna nieprzerwanie (Państwowe Liceum Sztuk Plastycznych im. A. Kenara w Zakopanem), natomiast w ostatnich latach zaczęły powstawać też inicjatywy programowe na poziomie szkolnictwa wyższego (Pracownia Ikonosfery na Wydziale Sztuki Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie).

W tym kontekście na uwagę zasługują działalność wystawiennicza i popularyzatorska muzeów diecezjalnych (między innymi utworzenie Galerii Sztuki Współczesnej w Muzeum Archidiecezjalnym w Poznaniu) oraz przedsięwzięcia związane ze środowiskiem łódzkich dominikanów (Vera Ikon Wspólnota Twórców Chrześcijańskich) czy benedyktynów tynieckich. We Wrocławiu powołano do życia Fundację Marii i Marty, która ma na celu „promować artystów tworzących chrześcijańską sztukę współczesną oraz współfinansować inicjatywy związane z jej rozwojem”. Głównym wydarzeniem związanym z początkami działalności fundacji był Ogólnopolski Konkurs Sztuki Sakralnej OKSSa 2021. Warto wspomnieć także interesujący projekt wywodzący się ze środowiska Teologii Politycznej „Namalować katolicyzm od nowa”, którego rezultatem jest propozycja współczesnej interpretacji wizerunku Jezusa Miłosiernego, podjęta przez dziesięciu znanych polskich malarzy. Należy żywić nadzieję, że te i inne projekty, może mniej spektakularne, ale coraz liczniejsze, będą się nadal rozwijać, owocując kolejnymi interesującymi inicjatywami.

Trudno oprzeć się wrażeniu, że wspomniane powyżej przedsięwzięcia nawiązują do spuścizny słynnej „Dekady” lat 80. XX wieku, kiedy to podczas

beprecedensowego bojkotu państwowych instytucji kultury PRL-u czasu stanu wojennego sztuka rozwijała się przede wszystkim pod mecenatem Kościoła, poruszając kwestie o charakterze metafizycznym i egzystencjalnym interpretowanym w duchu chrześcijańskim. Po kryzysie pierwszych dziesięcioleci odrodzonej Rzeczypospolitej, kiedy wyczerpały się dawne formuły obecności sztuki w Kościele, a zachłyśnięcie odzyskaną wolnością spowodowało odpływ artystów od religii, wspomniane zjawiska należy uznać za próbę odrodzenia sztuki związanej z chrześcijaństwem już w nowej rzeczywistości.

Niewątpliwie taką postawę reprezentuje artysta krakowski i nauczyciel akademicki Łukasz Murzyn, którego tekst „Nowa sztuka chrześcijańska? Kontekst społeczno-polityczny” został zamieszczony w *Miscellaneach* bieżącego numeru „Sacrum et Decorum”.

Przywołana w artykule Murzyna problematyka prowokuje do dyskusji i polemik oraz otwiera nowe pola do prowadzenia prac badawczych, których rezultaty pojawią się w przyszłości na łamach naszego pisma. Tymczasem najnowszy tom rocznika zdominowały artykuły prezentujące treści dotyczące znacznie bardziej odległych wydarzeń w sztuce. W opracowaniu „Obrazy religijne o funkcji kultowej w twórczości Henryka Siemiradzkiego” Maria Nitka poddała analizie obrazy ołtarzowe artysty przeznaczone do świątyń w Charkowie, Warszawie, Krakowie i Rzymie. Tematyka religijna przede wszystkim związana z początkami chrześcijaństwa była często powracającym wątkiem w twórczości artysty, ale dzieła o funkcji sakralnej zaprezentowane przez wrocławską autorkę są w twórczości Siemiradzkiego nieliczne i mało znane.

Artykuł Beaty Studziźby-Kubalskiej „Józefa Mehoffera konkursowy projekt polichromii kościoła Franciszkanów w Krakowie, 1894. Próba rekonstrukcji koncepcji dekoracyjnej artysty” stanowi efekt żmudnej pracy autorki mającej na celu odtworzenie wizji opracowania malowideł franciszkańskich przez krakowskiego artystę. Zagadnień malarstwa ściennego dotyczy także zamieszczony w *Materialach* tekst związanej ze Lwowem badaczki Olesii Semchyshyn-Huzner „Malarstwo ścienne Modesta Sosenki. Charakterystyka stylu na podstawie reprezentatywnych przykładów”. Warto zwrócić uwagę, że początki edukacji artystycznej, a następnie działalności twórczej ukraińskiego artysty wiązały się właśnie ze środowiskiem krakowskim. Artykuł stanowiący rozwinięcie wystąpienia autorki podczas jednej z konferencji organizowanych przez rzeszowskie Centrum Dokumentacji Współczesnej Sztuki Sakralnej zainicjował szersze badania nad spuścizną artysty, które zaowocowały wydaniem monografii jego twórczości. Zagadnienia malarstwa monumentalnego – sztuki witrażu w środowisku krakowskim tego okresu

of the Church, addressing issues of a metaphysical and existential nature interpreted in a Christian spirit. After the crisis of the first decades in the reborn Republic, when the old formulas for the functioning of art in the Church had been exhausted and the enthusiasm of the regained freedom was the cause of many artists turning away from religion, the phenomena mentioned above should be seen as an attempt to revive art associated with Christianity now in the new reality.

Such an attitude is undoubtedly represented by the Kraków artist and academic teacher Łukasz Murzyn, whose text “New Christian art? The socio-political context” has been included in the *Miscellanea* of the current issue of “Sacrum et Decorum”.

The issues raised in Murzyn’s article provoke discussion and polemic, and open up new fields of research, the results of which will appear in the pages of our journal in the future. Meanwhile, the latest volume of the annual is dominated by articles that present content relating to much more distant developments in art. In her study “Religious paintings as liturgical images in the oeuvre of Henryk Siemiradzki”, Maria Nitka analyses the artist’s altar paintings for churches in Kharkiv, Warsaw, Kraków and Rome. Religious themes, especially those related to the beginnings of Christianity, were often a recurring motif in the artist’s work, but the works with a sacred function, presented by the author from Wrocław, are few and poorly recognised in Siemiradzki’s oeuvre.

Beata Studziźba-Kubalska’s article “Józef Mehoffer’s competition design for the polychrome decoration of the Franciscan Church in Krakow, 1894. An attempt to reconstruct the artist’s decorative concept” is the result of the author’s painstaking work to reconstruct the development of the artist’s vision of the Franciscan murals. The issues of mural painting are also dealt with the article by Olesia Semchyshyn-Huzner, a Lviv-based researcher, published in the *Materials* section and titled “The mural paintings of Modest Sosenko. Characteristics of the style based on representative examples”. It is noteworthy that the beginnings of the Ukrainian artist’s artistic education, and later his creative activity, were connected specifically with the environment of Kraków. The article, which is an extended version of a presentation delivered during one of the conferences organised by the Rzeszów-based Centre for Documentation of Contemporary Sacred Art, initiated broader research into the artist’s oeuvre, which resulted in the publication of a monograph on his work. The issues of monumental painting – the art of stained glass in the Kraków environment of that period – are also addressed in an excellently documented book by Danuta Czapczyńska-Kleszczyńska, reviewed and recommended to the readers of our

magazine by Krystyna Pawłowska. Moreover, the phenomenon of the flourishing of stained glass art in France in the 20th century, connected with the programme of the revival of sacred art and initiatives centred around the magazine *L'Art Sacré*, is described by Agnieszka Kluczevska-Wójcik in her article “‘Inner light’. Stained glass in contemporary French sacred art – an overview”.

A topic that has not yet been addressed in Polish reference literature is contemporary sacred and religious art in the Czech Republic. Perhaps the reason for this is the stereotype of Czech society as prevalently irreligious. This makes the less numerous but nonetheless interesting examples of contemporary religious art in this country, presented in the article “*The Way of the Cross* by Mikuláš Medek” by the Rev. Leszek Makówka, all the more worthy of closer study and elaboration.

The current volume of “*Sacrum et Decorum*” closes with the “*In memoriam*” section, which includes an article by the Rev. Paweł Batory titled “Ryszard Ryba – A Remembrance”, in which he commemorates the sculptor who died in 2022, a creator of sacred art associated with the Podkarpacie region.

The editors

Translated by Monika Mazurek

porusza także znakomicie udokumentowana książka Danuty Czapczyńskiej-Kleszczyńskiej zrecenzowana i polecana czytelnikom naszego pisma przez Krystynę Pawłowską. Natomiast fenomen rozkwitu sztuki witrażu we Francji w XX wieku związany z programem odrodzenia sztuki sakralnej i inicjatywami skupionymi wokół czasopisma *L'Art Sacré* przywołuje tekst Agnieszki Kluczevskiej-Wójcik „*Wewnętrzne światło. Witraż we współczesnej sztuce sakralnej Francji – zarys problematyki*”.

Zagadnienie dotychczas nieobecnie w polskiej literaturze przedmiotu stanowi współczesna sztuka sakralna i religijna w byłej Czechosłowacji. Być może przyczyny tego stanu rzeczy należy upatrywać w stereotypach związanych z powszechną areligijną postawą społeczeństwa czeskiego. Tym bardziej więc mniej liczne, ale interesujące przykłady współczesnej sztuki sakralnej w tym kraju zaprezentowane w artykule ks. Leszka Makówki „*Droga krzyżowa Mikuláša Medka*” zasługują na bliższe poznanie i opracowanie.

Bieżący tom „*Sacrum et Decorum*” zamyka dział *In memoriam*, w którym zamieszczono artykuł ks. Pawła Batorego „*Ryszard Ryba – wspomnienie*”, przywołujący sylwetkę artysty rzeźbiarza zmarłego w 2022 roku, twórcy sztuki sakralnej związanego z Podkarpaciami.

Redakcja